

11. Kasper Walter. Sakrament der Einheit. Eucharistie und Kirche / Walter Kasper. – Breisgau : Herder Freiburg, 2004. – 157 S.
12. Schnackenburg Rudolf. Die sittliche Botschaft des Neuen Testaments. Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament, Supplementbd. 2 / Rudolf Schnackenburg. – Freiburg i.Br. u.a.: Herder, 1986. – 343 S.

Билоус Н. В. Перевод термінологічних полісемантів в німецькоязычних теологічних текстах на український язык.

В статті пропонується порівняльно-переводчий аналіз термінологічних одиниць-полісемантів християнсько-богословської терміносистеми на матеріалі оригінальних теологічних текстів і їх перекладів (німецько-українське напрямлення перекладу).

Ключевые слова: християнсько-богословська терміносистема, термінологічна одиниця-полісемант, термінологічна полісемія, внутрішньо-отраслева полісемія, міжсистемна полісемія.

Bilous N. V. Translation of terminological polysemous units in German theological texts into Ukrainian.

The article contains the comparative translation analysis of the terminological polysemous units of the Christian-theological terminological system. Both original and translated texts on theological subjects are being analyzed (German-Ukrainian translation pair).

Keywords: Christian-theological terminological system, terminological polysemous unit, terminological polysemant, branch-specific polysemant, inter-system polysemant, inter-branch polysemant.

Бражник Н. В.

Національний університет “Києво-Могилянська академія”

СИНТАКСИЧНА ПОБУДОВА АНГЛОМОВНИХ І УКРАЇНОМОВНИХ БЛОГІВ: ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ

У статті узагальнюються погляди на структурну класифікацію простих і складних речень в англійській та українській мовах і проводиться зіставне дослідження частотності різних типів речень у інтернет-блогах названими мовами. Також подається фонові інформація про блоги як різновид інтернет-дискурсу.

Ключові слова: конструктивно-зіставний аналіз, блоги, прості речення, складні речення, предикація, безособові форми дієслова.

Працюючи у руслі зіставної конструктивної граматики, ми усвідомлюємо, які широкі можливості дослідження вона відкриває. По-перше, наскільки нам відомо, ніхто ще не проводив порівняння й зіставлення синтаксису англійської та української мов з структурних позицій. По-друге, незважаючи на наявність досить широких граматичних досліджень української мови, в них все ще є суттєві прогалини. Зокрема, відсутня класифікація ядерних типів речення – “мінімальних конструкцій речень” [1, с. 629], які розширюються додатковими елементами або трансформуються, утворюючи все багатство речень кожної окремої мови. Щодо типології складних речень в українській мові, вона була розроблена ще в 1960-ті роки [2] і з тих часів суттєво не переглядалась; натомість, в англійській мові існує широке розмаїття таких типологій, однозначність відсутня, а дослідження тривають [3, 4, 5]. Відповідно, при спробах провести зіставний аналіз структури речення у цих двох мовах, дослідник має узагальнювати, а то й доповнювати строкату картину даних, де часто немає прямої відповідності між дослідженими аспектами конструктивної граматики української та англійської мов.

По-третє, обираючи матеріал дослідження, сучасний дослідник також має ширші, ніж будь-коли, можливості вибору. Адже поширення новітніх технологій не проходить безслідно для мови: вона збагачується не тільки величезною кількістю нових слів (що найбільш очевидно), але й новими видами дискурсу, серед яких чільне місце посідає інтернет-дискурс з його різновидами, наприклад, дискурсом електронного листування, інтернет-новин і блогів. Зрозуміло, що в таких умовах науці важко встигнути за практикою, і всі вищезгадані мовні явища надають дослідникам широкий простір дій.

Ми вирішили черпати матеріал свого дослідження з блогів. Ці авторські інтернет-щоденники поєднують у собі риси багатьох існуючих комунікативних форм, разом з тим додаючи нове – оперативність, доступність широкому загалу (як для сприйняття, так і для створення), інтерактивність тощо. Перш ніж розглядати структурні особливості блогів, доцільно дати визначення цьому поняттю, а також зробити короткий огляд “блогосфери” – сукупності інтернет-блогів, що постала як впливове суспільне явище.

Слово “блог” – усічене “веблог”, в перекладі з англійської – “інтернет-журнал”. Це щоденник, що публікується в інтернеті і регулярно поновлюється, причому дописи містяться в зворотньо-хронологічному порядку (найновіші – згори сторінки). Серед визначальних характеристик блогів називають також і інші: можливість створення посилання на кожен окремий допис і, відповідно, перегляду дописів окремими веб-сторінками; наявність одного автора або невеликого угруповання авторів; перехресні посилання з іншими блогами і онлайн-джерелами; можливість зворотнього зв'язку читачів з автором у формі коментарів, а також діалогу з іншими читачами. Ці характеристики справді притаманні більшості блогів, проте за основу визначення, на нашу думку, слід узяти регулярні публікації в інтернеті, розміщені у порядку від сьогодення в минуле.

До 1999 року, в світі налічувалося менше 50 блогів; наприкінці 2000 р. їх було вже тисячі [6]. Такий стрибок в активності дописувачів був зумовлений, в першу чергу, появою платформ www.livejournal.com і www.blogger.com, а згодом й інших подібних сайтів, де кожен охочий користувач, що володіє мінімальною комп'ютерною грамотою, може безкоштовно розпочати і підтримувати свій блог. Наразі, свій унікальний блог можна створити менше ніж за десять хвилин, заповнивши реєстраційну форму і скориставшись одним з готових шаблонів. На 2011 р. у відкритому доступі існувало понад 156 мільйонів блогів [7].

Говорячи про доступність блогів кожному пересічному користувачу, не можна не відмітити й найновішу тенденцію до професіоналізації і комерціалізації блогів. Якщо на початку 2000-х років більшість блогів являли собою побутові життєписи авторів (не в останню чергу – щоденні підліткові драми) або особисті поради (блоги, присвячені кулінарним рецептам, оглядам переглянутих фільмів тощо – так звані хобі-блоги), наразі, у 2013 році, переважна кількість успішних блогерів прагне писати про світові події, соціальні або комерційні проекти. Провідні компанії часто дбають про підтримання власного блогу (як і сторінок у соцмережах). Ведення блогу часто стає засобом заробітку або принаймні пов'язане з професійною діяльністю, виступаючи її “менш формальним обличчям”. У провідному рейтингу популярності блогів Technorati (<http://technorati.com>) з 100 топових блогів лише приблизно 7 можна назвати “особистими щоденниками” [8] (“приблизно”, бо нечітка межа між приватним і публічним якраз і є однією з характерних особливостей блогів).

Для мовознавця це означає, що дискурс блогів поступово позбавляється неформальності (а подекуди й просто неграмотності) й уподібнюється дискурсу ЗМІ. Разом з тим завжди лишається виражена присутність суб'єкта у дискурсі, його

особистий погляд на те, що описується, – без цього, на нашу думку, блог перестає бути блогом і перетворюється на періодичне видання в режимі онлайн. Отже, досліджуючи синтаксичну побудову блогів, правомірно очікувати подібності до побудови масово-інформаційного дискурсу [9, с. 10], проте слід обов'язково звертати увагу і на потенційні відмінності.

Зіставний структурний аналіз мови блогів – теоретичне підґрунтя

Переходячи власне до структурно-синтаксичного порівняння англомовних та україномовних блогів, ми стикаємося з вищезгаданими пробілами у спільній основі порівняння. Це пояснюється тим, що українські та зарубіжні мовознавці досліджували різні аспекти складників дискурсу або ж описували їх у різних термінах, відповідно до свого загального підходу. Разом з тим, ці підходи досить очевидно співвідносяться один з одним, тому нам вважається доцільним інтегрувати наявні дані (тим більше якщо враховувати, що вичерпного дослідження структурних особливостей обох мов на спільних засадах не існує). Перерахуємо і співвіднесемо ключові поняття з різних мовознавчих парадигм синтаксичного аналізу:

1) **Ядро речення.** Поняття, введене одним з засновників трансформаційно-генеративної граматики З. Херрісом [1] на позначення мінімального синтаксичного складу речення, що не може бути отриманий через комбінацію або трансформацію інших речень. З. Херріс нарахував у англійській мові 7 основних ядерних типів речення ($N \nu V$; $N \nu V N$; $N \nu V P N$; $N is N$; $N is A$; $N is P N$; $N is D$, де N – іменник, V – дієслово, ν – афікс часу дієслова або допоміжне дієслово, P – прийменник, A – прикметник, D – прислівник) [1, с. 628]. Частотність вжитку речень різної ядерної структури є важливою характеристикою синтаксису тої чи іншої мови.

У тому ж руслі класифікацію ядерних типів речення докладніше розробив Г. Г. Почепцов, який виділив уже 39 таких типів [10, с. 106-108]. Однак при уважному розгляді стає очевидним, що практично всі ці типи можна підвести під класифікацію З. Херріса. Більше того, сам Г. Г. Почепцов пропонує додаткове поняття *бази ядра* – його “необхідного структурного мінімуму” [10, с. 111]; це поняття практично співпадає з *ядром* за З. Херрісом.

2) **Предикативний центр.** Предикація – це “акт поєднання незалежних предметів думки, що виражені самостійними словами (зазвичай, предикатом і його актантами), з метою відобразити стан справ, подію, ситуацію дійсності” [11, с. 393]. Висловлювання співвідноситься з дійсністю через категорії часу і модальності. Кожне речення предикативне; це одна з ключових ознак речення. Локалізуючи носіїв предикативності у реченні, ми знаходимо т.з. *предикативний центр*, що зазвичай складається з підмета і присудка (у двоскладних реченнях) або тільки присудка (в односкладних реченнях).

3) **Пропозиція** – семантичний інваріант висловлювання, що характеризується референцією і предикацією [12, с. 155-156]. Це поняття здавна розроблялось логікою і було розвинуте в лінгвістиці, зокрема, представниками теорії мовленнєвих актів. Пропозиція складається з терма (зазвичай актанта) і предиката – що структурно відповідає предикативному центру речення.

4) **Мовленнєвий акт** – мінімальна самодостатня одиницею мовленнєвої діяльності, що відображає усі суттєві властивості цієї діяльності, її внутрішні та зовнішні зв'язки і динаміку [13, с. 7]. Цей термін підкреслює включеність висловлювання в контекст спілкування – комунікативну ситуацію; однак структурно і за обсягом мовленнєвий акт зазвичай відповідає простому реченню, а значить, має *ядро* і *предикативний центр* і може бути представлений як *пропозиція*.

Як бачимо, ці ключові поняття тісно переплетені, а отже, в нашому дослідженні ми оперували здобутками різних мовознавчих парадигм у якості підґрунтя.

Прості речення

Описане підґрунтя робить визначення простих речень так само простим: це речення, що мають одне ядро і один предикативний центр, відповідають одній пропозиції й простому мовленнєвому акту.

В письмовому дискурсі таких речень завжди меншість. У проаналізованих нами блогах їхня кількість становила від 10 до 30% від загальної кількості речень, в залежності від індивідуальному стилю автора.

Для класифікації простих речень за структурними типами ми обрали підхід З. Херріса і поділили всі обрані зразки (в загальній кількості 1000 зразків – по 500 кожною мовою) на п'ять ядерних типів. (Типи 4, 5 і 6 за З. Херрісом були угруповані разом, оскільки таких речень небагато і всі вони суттєво подібні – містять складений іменний присудок.

Результати класифікації представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Ядерні типи речень в англомовних та україномовних блогах

Тип ядерної структури, за З. Херрісом	Структурні варіанти, що спостерігалися в укр. мові	% серед досліджених зразків з англомовних блогів	% серед досліджених зразків з україномовних блогів
<i>N v V</i>	<i>N v V</i> (<i>N</i>) <i>v V</i>	12% <i>Everyone laughed.</i> (http://michaelhyatt.com/how-to-be-perceived-as-an-expert-in-your-field.html)	18% <i>На жаль, наш європейський рух не відбувся.</i> (http://blogs.pravda.com.ua/authors/bidenko/5283f9f394120)
<i>N v V N</i>	<i>N v V N</i> (<i>N</i>) <i>v V N</i>	52% <i>Several months ago, I hosted a teleseminar with Jeff Goins.</i> (http://michaelhyatt.com/replay-of-the-platform-building-teleseminar-with-jeff-goins.html)	47% <i>Така поведінка нагадувала поширену серед дітей гру-дражнилку.</i> (http://gloriam.livejournal.com/238304.html)
<i>N v V P N</i>	<i>N v V P N</i> (<i>N</i>) <i>v V P N</i>	22% <i>Rashad Alakbarov paints with shadows and light.</i> (http://www.thisiscolossal.com/2012/01/rashad-alakbarov-paints-with-shadows-and-lights/)	20% <i>Вони ходять в українські школи та гуртки.</i> (http://blogs.pravda.com.ua/authors/leschenko/52825864881b4/)
<i>N is N; N is P N;</i> <i>N is A</i>	<i>N is N; N is P N;</i> <i>N is A</i> <i>N (is) N; N (is) P N;</i> <i>N (is) A</i>	12% <i>It is simple enough to widen this principle.</i> (http://www.challies.com/articles/mo-desty-matters-imperishable-beauty) <i>Laramee's next show will be in April of 2012.</i> (http://www.thisiscolossal.com/2011/12/carved-book-landscapes-by-guy-laramee/)	11% <i>Тож, сучасний бібліотекар – педагог і експериментатор, фільтр та маяк, куратор та творець, промоутер та фасилітатор, коннектор...</i> (http://kmalibrary.blogspot.com/2013/11/blog-post_10.html) <i>Але мова не про політику в Україні.</i> (http://blogs.pravda.com.ua/authors/leschenko/52825864881b4/)
<i>N is D</i>	<i>N is D</i> <i>N (is) D</i>	2% <i>It's definitely been too long.</i> (http://fiveintow.com/2012/10/02/odor-and-other-potent-stuff)	4% <i>Тим не менш, це дуже красиво.</i> (http://lana-svitankova.livejournal.com/572172.html)

Ця класифікація вперше була застосована нами до української мови [14], у ході чого проявилися деякі особливості її структурної будови, відмінні від англійської.

Зокрема, для неї набагато характерніші безособові речення (опущений підмет у таблиці представлений символом (N)), а також опущенням дієслова-зв'язки “бути” у іменному присудку. Найпоширенішим ядерним типом в обох мовах є $N \ v \ V$, де в якості присудка виступає перехідне дієслово. Загалом дані з обох мов досить подібні; деякі відмінності пояснюються поширеністю в українській мові безособових речень, а також використанням прислівника як призв'язкової частини присудка (останній тип).

Складні речення

Складні речення, відповідно, мають більше ніж одне ядро, більше ніж один предикативний центр, відповідають кільком пропозиціям і складному мовленнєвому акту.

Однак на практиці відмежувати прості й складні речення не завжди просто. Поділ найбільш ускладнений в англійській мові, коли маємо справу з специфічним для неї явищем: реченнями з безособовими формами дієслова, а також бездієслівними конструкціями:

а) речення з дієприслівниковими і дієприкметниковими зворотами (participial clauses): *Having seen him before, I easily recognised him.*

б) речення з бездієслівними конструкціями (verbless clauses): *Although late, he entered the room decisively.*

Деякі граматисти – в основному, російські автори граматики англійської мови [15, с. 235; 3, с. 306] класифікують речення з такими конструкціями як прості, а самі дієприслівникові і дієприкметникові звороти – ускладненнями простих речень у ролі обставини. Однак англійські граматисти [4, с. 992], вважають ці звороти предикативними структурами (clauses). Речення ж, таким чином, набувають поліпредикативності і класифікуються вже як складні (а саме, складнопідрядні).

Ми також дотримувались цього підходу, який видається справедливим не тільки через внутрішньомовну логіку, а й з точки зору зіставного аналізу. Адже англійським participial and verbless clauses в українському перекладі часто відповідають складнопідрядні речення [16, с. 252-291] (Переклад вищенаведених прикладів: *Оскільки я вже бачив його раніше, я легко його впізнав. Хоча він спізнився, він рішуче увійшов до кімнати.* і т.п.). Іноді подібні речення можна адекватно перекласти українською і як прості ускладнені (наприклад, з дієприслівниковим або дієприкметниковим зворотом), але частотність цих засобів в українській мові набагато менша, ніж частотність participial clauses в англійській мові.

Результати нашої класифікації складних речень, почерпнутих з блогів методом суцільної вибірки (300 зразків англійською мовою і 300 – українською) відображені в таблиці 2.

Таблиця 2

Типи складних речень у блогах

		<i>в англійськомовних блогах</i>	<i>в україномовних блогах</i>
1.	Складносурядні речення (compound sentences)	11% <i>The Olympics are coming to Sochi, Russia and the country doesn't want any of its citizens looking chubby.</i> (http://consumerist.com/2013/11/13/squatters-can-get-a-free-ride-on-the-moscow-subway/)	15% <i>Щиро кажучи, трохи дошкуляє одноманітність цих питань, та на те немає ради.</i> (http://blogs.pravda.com.ua/authors/matvienko/52837fc6e7653/)

2.	Складно-підрядні речення (complex sentences)	89% <i>We know that beauty is better than ugliness.</i> (http://www.challies.com/articles/mo-desty-matters-imperishable-beauty)	85% Аналіз статистики бібліотеки Loughborough University показав, що приблизно 1200 користувачів щомісяця звертались до веб-сайту за допомогою мобільних пристроїв. (http://panbibliotekar.blogspot.com/2013/10/blog-post_30.html)
3.	Речення з безособовими або бездієслівними предикативними конструкціями, входять до №2	15% <i>There's no formal study backing us up on this.</i> (http://consumerist.com/2013/11/13/be-honest-youre-facebooking-while-you-drive/)	–
4.	Речення з поєднанням сурядного і підрядного зв'язку, входять до №№1, 2	9% <i>I was an angry mom, a terrible wife and yet I felt that this was just how it was supposed to be.</i> (http://orgjunkie.com/2013/11/how-to-slow-down-in-a-super-fast-world.html)	12% Для розуміння цього явища слід розуміти, що політика – це передовсім прагматичні інтереси, а дипломатія – це постійний заміник війни. (http://kerbasi.livejournal.com/184895.html)
	- compound-complex - complex-compound	7,8% 1,2%	10,4% 1,6%

Висновки

Способи побудови висловлювань в межах англомовних і україномовних блогів значною мірою подібні. Коротких простих речень і там, і там меншість (до 30% в межах окремо взятого блогу); завдяки своїй стислості вони часто використовуються для формулювання ключових тез автора і мають стилістичне навантаження. Українській мові більше, ніж англійській, притаманні односкладні речення, а також іменникові присудки з опущенням дієслова-зв'язки.

Як і в будь-якому типі дискурсу, розкриття думки і аргументація відбуваються в основному за рахунок складних речень. Серед них, складнопідрядних речень значно більше, ніж складносурядних. Дві третини складносурядних речень додатково ускладнені підрядними частинами.

Найсуттєвішою і найцікавішою структурною відмінністю між англійською та українською мовами є наявність в першій (і відсутність у другій) безособових форм дієслова, здатних утворювати предикативні структури (clauses). За рахунок цього, речення двох мов, що відповідають одне одному семантично, можуть відрізнитися структурно.

Результати дослідження можуть використовуватися для подальшого всебічного опису структури інтернет-дискурсу, а також для глибшого граматичного аналізу засобів української мови, оскільки в основу дослідження лягли здебільшого розробки граматистів англійської мови, які поки що не мають аналогів в українській лінгвістичній науці.

Література:

1. Хэррис З. С. Совместная встречаемость и трансформация в языковой структуре / З. С. Хэррис // Новое в лингвистике. – М. : Издательство иностранной литературы, 1962. – Вып. 2. – С. 528-636.
2. Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови. Частина II. Синтаксис / Б. М. Кулик. – К. : Радянська школа, 1961. – 287 с.
3. Каушанская В. Л. Грамматика английского языка / В. Л. Каушанская, Р. Л. Ковнер, О. Н. Кожевникова, Е. В. Прокофьева и др. – 5-е изд. – М. : Айрис-пресс, 2008. – 384 с.

4. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. A Comprehensive Grammar of the English Language / R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik. – London and New York : Longman, 1985. – 1779 p.
5. Hannay M., Steen G. Structural-functional Studies in English Grammar / M. Hannay, G. Steen. – Amsterdam : John Benjamins Publishing, 2007. – 393 p.
6. Mead, Rebecca. You've Got Blog / Mead Rebecca // The New Yorker. – 13 November 2000.
7. How many blogs are there? // The Nielsen Company. February 16, 2011. – Режим доступу : <http://www.blogpulse.com/> – Назва з екрана.
8. Technorati Top 100 // November 13, 2013. – Режим доступу : <http://technorati.com/blogs/top100/> – Назва з екрана.
9. Карасик В. И. О типах дискурса / В. И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс : сб. науч. тр. – Волгоград : Перемена, 2000. – С. 5-20.
10. Почепцов Г. Г. Конструктивный анализ структуры предложения / Г. Г. Почепцов. – К. : Вища школа, 1971. – 192 с.
11. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. – 2-е изд. – М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. – 685 с.
12. Серль Дж. Р. Что такое речевой акт? / Дж. Р. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. 17. Теория речевых актов. – С. 151-169.
13. Карабан В. И. Сложные речевые единицы / В. И. Карабан. – К. : Издательство при Киевском государственном университете издательского объединения “Вища школа”, 1989. – 132 с.
14. Зернецький П. В. Конструктивний зівставний аналіз простих речень в англомовних і україномовних інтернет-блогах / П. В. Зернецький, Н. В. Бражник // Система і структура східнослов'янських мов : зб. наукових праць. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – К., 2012. – С. 55-62.
15. Иванова И. П. Теоретическая грамматика современного английского языка / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов. – М. : Высшая школа, 1981. – 285 с.
16. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу / І. В. Корунець. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 448 с.

Бражник Н. В. Синтаксическое построение англоязычных и украиноязычных блогов: сравнительный анализ.

В статье обобщаются взгляды на структурную классификацию простых и сложных предложений в английском и украинском языках и проводится сопоставительное исследование частотности различных типов предложений в интернет-блогах названными языками. Также предоставляется фоновая информация про блоги как разновидность интернет-дискурса.

Ключевые слова: *конструктивно-сопоставительный анализ, блоги, простые предложения, сложные предложения, предикация, безличные формы глагола.*

Brazhnyk N. V. Syntactic composition of the English language and Ukrainian language weblogs: a comparative analysis.

The article summarizes views on the structural classification of simple and multiple sentences in English and Ukrainian, and compares the quantitative distribution of different sentence types. It also provides background information about weblogs as a type of the Internet discourse.

Keywords: *constructive analysis, comparative analysis, simple sentences, multiple sentences, predication, non-finite verb forms.*